

Ернст Юнгер

БУРИ ОТ СТОМАНА

София, 2022

© 1920, 1961, 1978 Klett-Cotta – J.G. Cotta'sche Buchhandlung
Nachfolger GmbH, Stuttgart
Ernst Jünger, In Stahlgewittern. Sämtliche Werke (PB,) vol. 1, p. 9–300,
(Klett-Cotta, Stuttgart 2015)
Alle Rechte vorbehalten

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Иван Ланджев, превод, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-0989-1 (мека подвързия)
978-619-01-0991-4 (твърда подвързия)

ЕРНСТ ЮНГЕР

**БУРИ ОТ
СТОМАНА**

Превод от немски
Иван Ланджев

СЪДЪРЖАНИЕ

Във варовиковите окопи на Шампан.....	9
От Базанкур до Атоншател.....	19
Лез Епарж.....	26
Души и Монши.....	37
За ежедневната позиционна война.....	53
Началото на битката при Сома.....	69
Гийемон.....	91
При Сен-Пиер-Вааст.....	111
Отстъплението от Сома.....	120
В село Фресноа.....	130
Срещу индуси.....	140
Лангемарк.....	155
Ренъевил.....	178
Отново Фландрия.....	189
Двойната битка при Камбре.....	201
При потока Кожел.....	215
Великата битка.....	220
Английски пробиви.....	252
Моята последна атака.....	269
Ние си пробиваме път.....	277

На падналите

ВЪВ ВАРОВИКОВИТЕ ОКОПИ

НА ШАМПАН

Влакът спря в Базанкур, градче в Шампан. Слязохме. С невероятен трепет се вслушахме в бавния такт на каменотрошачката на фронта, мелодия, която в дългите години щеше да стане обичайна. Някъде далеч в сивото декемврийско небе се разпука бялата топка на шрапнел. Диханието на битката се понесе над нас и ни накара странно да потръпнем. Подозирахме ли, че почти всички щяхме да бъдем погълнати – едни по-рано, други по-късно – в онези дни, в които неясното мъркане прииждаше с разбушуван, непрестанен грохот?

Изоставихме семинарни зали, училищни чинове и работни маси и в кратките седмици на обучение се сляхме в едно голямо въодушевено тяло. Израсли в епоха на сигурност, ние копнеехме за необичайното, за голямата опасност. Тогава войната ни увлече като опиянение. Заминахме под дъжд от цветя в омая за рози и кръв. Войната трябваше да ни донесе величието, силата, тържеството. Струваше ни се, че такова е мъжкото дело – възбуждаща схватка на пехотата по цветни поляни, пропити с кръв. „Няма по-красива смърт на света...“ Ах, дано не останем вкъщи, дано ни позволят да участваме!

„Строй се в колона!“ Разгорещената фантазия се успокояваше от марша през тежката глинеста почва на Шампан. Войнишката раница, патроните и оръжието тежаха като олово. „Забави ход! Всички да спрат!“

Най-накрая достигнахме до Оренвил, мястото на разквартируване на 73-ти стрелков полк, едно от най-жалките селца в тази област, състоящо се от петдесетина къщички от тухли или варовик, разположени около парк, наред който се издигаше господарски замък.

Движението по селската улица разкриваше непривична картина пред свикналия с градския ред поглед. Виждаха се съвсем малко плахи, изпокъсани цивилни; навсякъде войници в износени мундири, с обрুলени от вятъра лица, обрамчени най-често от големи бради, се шляеха с бавни стъпки, спираха се пред вратите на къщите и посрещаха нас, новобранците, с шеговити възгласи. В сводестия вход към една къща димеше полевата кухня, обкръжена от дрънкащите с баките дежурни по кухня, и разнасяше мирис на супа от грах. Изглеждаше, сякаш животът тук тече позабавено и по-тихо. Това чувство се задълбочаваше още повече от започващата разруха на селото.

След като прекарахме първата нощ в един огромен плевник, бяхме разпределени по частите в двора на замъка от адютанта на полка, старши лейтенант Фон Бриксен. Бях зачислен в девета рота.

Първият ни ден на война не можеше да мине, без да остави едно решаващо впечатление. Седяхме в училището, в което ни разквартируваха, и закусвахме. Изведнъж недалеч от нас нещо се разтресе глухо, а войниците от всички къщи се втурнаха към края на селото. Последвахме примера им, без съвсем да разбираме защо. Отново над нас прозвуча едно особено пърхане и шумолене и след това всичко потъна в ужасяващ грохот. Учудих се, че хората около мен се снишават като пред страшна опасност. Всичко това ми изглеждаше малко смешно, както когато виждаш хора около теб да вършат неща, които не разбираш напълно.

Веднага след това по опустялата селска улица се появиха тъмни групи, които влачеха на брезент или носеха върху сплетените си ръце черни вързопи. С угнетяващо чувство за нереалност се вгледах в облят в кръв човек със странно висящ от тялото крак, който непрекъснато издаваше едно дрезгаво „Помогнете!“; сякаш внезапната смърт му бе заседнала в гърлото. Внесоха го в къща, на която висеше флагът на Червения кръст.

Какво беше това? Войната показва ноктите си и сваля маската на уюта. Това беше толкова загадъчно, така безлично. Едва ли мислехме за врага – тайнственото коварно същество

там някъде. Това събитие, лежащо изцяло извън опита, направи толкова силно впечатление, че бяха необходими усилия за осмислянето му. Беше като призрачно видение посред бял ден.

Един снаряд се бе взривил до портала на замъка и бе изхвърлил облак от камъни и осколки към входа точно когато изплашените от първите изстрели обитатели се бяха устремили по пътя под арката. Той бе поразил тринадесет жертви, между тях и капелмайстора Гебхард, когото познавах добре от концертите на открито в Хановер. Един завързан кон успя да избегне опасността преди хората, като се отскубна няколко секунди по-рано и избяга в галоп в двора на замъка, без да бъде наранен.

Макар обстрелът да можеше да се възобнови всеки момент, едно властно любопитство ме привлече към мястото на нещастията. Недалеч от портала, където бе паднал снарядът, се поклащаше табелка, върху която ръката на някой шегаджия беше написала думите: „Към алеята със снарядите“. Значи замъкът беше вече известен като опасно място. Улицата червенееше от локви кръв; наоколо лежаха пробити каски и колани. Тежката желязна врата на портала бе разкъсана и надупчена от осколки, а преградният камък бе опръскан с кръв. Чувствах, че очите ми са привлечени като с магнит към това зрелище; едновременно в мен се извършваше дълбока промяна.

В разговор с моите другари забелязах, че този инцидент доста намали воинския ентузиазъм у някои от тях. За това, че той подейства и на мен, говореха и многобройните слухови измами, които превръщаха грохота от колелата на всяка преминаваща кола във фаталното прелитане на злощастен снаряд.

Впрочем това потрепване при всеки внезапен и неочакван шум щеше да ни съпровожда през цялата война. Дали профучаваше влак, или на земята падаше книга, или пък прокълтяваше нощен вик – сърцето винаги замираще за миг с чувството за голяма и неизвестна опасност. Това беше знак, че човек е прекарал четири години под мрачната сянка на смъртта. Преживяването в тази тъмна страна, лежаща отвъд съзнанието, действаше толкова дълбоко, че при всяко смущение на обичайното смъртта изскача-

ше като напомнящ пазач пред портата, както в онези часовници, върху чийто циферблат тя се появява на всеки час с пясъчен часовник и коса в ръка.

Същия ден вечерта дойде и отдавна жадуваният момент, в който ние, тежко натоварени, поехме към бойните позиции. Пътят ни водеше през фантастично стърчащите в полумрака руини на село Бетрикур към една самотна ловна къща, „Фазанарията“, скрита в елхова горичка, където бе разположен резервът на полка и към който до тази нощ се числеше и девета рота. Неин командир бе лейтенант Брамс.

Посрещнаха ни, разделиха ни по отделения и се оказахме сред брадати, покрити с изсъхнала глина мъже, които ни поздравиха с иронична доброжелателност. Бяхме разпитани какво се случва в Хановер и дали войната не трябва скоро да свърши. После разговорът, еднообразен и къс, но който жадно слушахме, се завъртя около траншеи, полева кухня, линия на укрепленията, бой с гранати и други неща от позиционната война.

След известно време пред вратата на нашия приличащ на хижа подслон прокътня вик: „Излизай!“ Присъединихме се към нашите отделения и при командата: „Зареди и спусни предпазителя!“, с тайна наслада вкарахме пачка бойни патрони в магазина.

След това тръгнахме мълчаливо напред, човек зад човек, направо през нощния ландшафт, осеян с тъмни горски петна. От време на време прокътняваше самотен изстрел или избухваше съскаща ракета, за да освети призрачно местността и да остави след себе си още по-дълбок мрак. Монотонно тракане на оръжие и шанцови инструменти, прекъсвани от предупреждение: „Внимание, бодлива тел!“

След това изведнъж звънтящо падане и ругатня: „По дяволи те, отвори си устата, като приближава дупка от снаряд!“ Един корпорал се намесва: „Тихо, дявол ви взел, да не мислите, че французинът има говна в ушите?“ Забързваме напред. Несигурността на нощта, просвяткването на сигналните ракети, бавното разгаряне на стрелбата предизвикват една възбуда, която по странен начин те ободрява. Изрядко хладно и тънко пропява куршум, изпратен насляпо, за да се загуби в далечината. Колко често съм

крячил след този първи път в полумеланхолично, полувъзбудено състояние през умрели местности към предната линия!

Най-сетне изчезнахме в един от съобщителните окопи, които се виеха към позицията като бели змии в нощта. Там се оказа самотен и мръзнец между две траверси, напрегнато вторачен в редицата ели пред окопа, в които фантазията ми рисуваше всевъзможни призрачни образи, докато от време на време някой заблуден куршум припляскваше през клоните и отминаваше с писък. Единственото разнообразие в това почти безкрайно време се оказа това, че бях повикан от по-възрастен другар и с него се дотърсихме през дълъг тесен проход до изнесен напред пост – дупка, където бяхме заети с това да наблюдаваме местността пред нас. За два часа ми бе позволено да опитам да потърся съня на изтощението в една дупка от варовик. С настъпването на сивото утро бях блед и омазан с глина като другите; струваше ми се, че дълги месеци съм водил този къртичи живот.

Позицията на полка се виеше по варовиковата повърхност на Шампан срещу село Льо Гоа. Тя се опираше вдясно до един изпотрошен залесен участък, горичката на снарядите, след това минаваше в зигзаг по гигантски полета със захарно цвекло, в които блестяха червените гащи на падналите в атаката, и завършваше в коритото на поток, през който по време на нощните обходи се поддържаше връзката със 74-ти полк. Потокът шумеше в колелото на една разрушена мелница, оградена от мрачни дървета. Водите му от месеци плакнеха мъртвците от един френски колониален полк с лица като от черен пергамент. Неприятно място, особено през нощите, когато луната хвърляше през облаците преминаващи сенки, а странни звуци се примесваха с бълбукането на водата и шумоленето на тръстиката.

Службата беше напрегната. Животът започваше още от ранни зори, когато целият състав трябваше да се строи в траншеята. От десет вечерта до шест сутринта можеше да спят само по двама души от всяко отделение – по такъв начин всеки получаваше по два часа нощен сън. Макар обикновено заради ранното ставане, носенето на слама и други занимания той най-често се свиваше до няколко минути.

Часовите се намираха или в окопа, или се завираха в някоя от многото дупки, свързани с позицията ни чрез прокопани дълги съобщителни проходи; един вид подсигуруване, което скоро беше изоставено заради опасното положение на постовете в хода на позиционната война.

Тези безкрайни, уморителни нощни наряди бяха все още поносими при ясно време и дори при мраз; но те ставаха мъчителни, когато валеше, както често се случваше през януари. Когато влагата проникваше отначало под опънатия над главата брезент, след това под шинела и куртката и с часове се стичаше по тялото, изпадахме в такова настроение, което не можеше да се подобри дори при звука от шляпащите стъпки на приближаващата смяна. Утринният сумрак откриваше изтощени, омазани с креда фигури, които с тракащи зъби и бледи лица се хвърляха върху изгнилата слама на протичащите укрития.

Тези укрития! Те бяха дупки, издълбани във варовика, отворени към окопите, с нарове от дъски, засипани отгоре с няколко лопати пръст. Ако валеше, дни след това в тях продължаваше да капе; затова някакъв черен хумор ги беше снабдил със съответните табели като „пещера със сталактити“ или „към мъжката баня“ и други подобни. Ако в тях се опитваха да почиват повече хора, те бяха принудени да протягат крака в окопа като неминуемо препятствие за всеки преминаващ. При тези обстоятелства и дума не можеше да става за сън през деня. Освен това трябваше да стоим и два часа на пост, да чистим окопа, да носим храна, кафе, вода и още други неща.

Всеки ще разбере, че този непривичен живот ни се струваше много суров, особено заради това, че до този момент повечето от нас бяха само чували за истинска работа. Към това се добавяше и обстоятелството, че тук в никакъв случай не бяхме срещнати с онази радост, която бяхме очаквали. Старите войници по-скоро използваша всяка възможност да ни задействат и всяка досадна или неочаквана работа беше прехвърляна на новобранците. Този обичай, преминал на фронта още от казармите, който не подобряваше с нищо нашето настроение, изчезна впрочем

още след първия общ бой, след който вече ние самите започнахме да се считаме за „стари бойци“.

Времето, в което ротата се намираше в резерв, не беше много по-приятно. Тогава квартирувахме във „Фазанарията“ или в гората Илер в землянки, покрити с елови клони, чийто пращен под излъчваше някаква приятна ферментационна топлина. Понякога човек се събуждаше в локва, дълбока цял цол. Макар досега да знаех израза „да те върти силно“, едва няколко дни след тази проникваща влага започнах да чувствам болки във всички стави. Насън имах чувството като че по цялото ми тяло нагоре и надолу минават железни топки. Нощите и тук не служеха за сън, а бяха използвани за издълбаване на многобройните окопи, водещи към предната линия. Ако французинът не осветяваше, човек трябваше в пълен мрак и с увереност на сомнамбул да следва по петите копаещия отпред, за да не загуби връзката с него и след това с часове да се лута в лабиринта на окопите. Впрочем земята беше лесна за копаене; само една тънка покривка от глина и хумус скриваше мощния слой креда, чиято мека текстура се прорязваше без усилие от кирката. Понякога изскачаха зелени искри, когато стоманата се натъкваше на попадналите в камъка пиритни кристали с големина на юмрук. Те се състояха от много кубчета, струпани в кълбо, и при удар просветваха с лъчист, златен блясък.

Един светъл лъч в тъжното еднообразие беше появяването всяка вечер в края на гората Илер на полевата кухня, от която при отварянето на капака на котела се разнасяше силен дъх на грах с шпек и други чудни неща. Но и тук имаше тъмно петно: сушените зеленчуци, които разочарованите гастрономи наричаха „телена мрежа“ или „щета от полето“.

В дневника си под дата 6 януари намирам дори злобната бележка: „Вечерта, поклащайки се, пристигна полевата кухня и донесе гадна помия, сготвена вероятно от замразени свински опашки.“ За разлика от това на 14-и стои възторженото възклицание: „Вкусна супа от грах, вкусни четири порции, мъки на засищането. Ядохме състезателно и спорихме за това в какво положение може да се погълне повече. Аз бях за изправеното.“

Раздаваха в изобилие бледочервена ракия, която разливаха в капациите на съдовете за готвене и тя силно миришеше на спирт, но в студеното и влажно време не беше за пренебрегване. От тютюна също идваха само силни сортове, но в полагащото се количество. Образът на войника от онези дни, който се е запечатал в паметта ми, е часовой, стоящ на амбразурата с островърха каска, боядисана в сиво, с юмруци, пъхнати в джобовете на дългия шинел, издухващ пушека от лулата си над приклада на оръжието.

Най-приятни бяха почивните дни в Оревил, които прекарвахме в отспиване, чистене на вещите и провеждане на учения. Ротата квартируваше в огромен плевник, който имаше само две места за вход и изход, приличащи на стълба за качване на кокошки в курник. Въпреки че сградата все още бе пълна със слама, в нея имаше печки. Една вечер се изгърколих към една от тях и се събудих едва от усилията на няколко другари, които ме налагаха здраво в опит да ме изгасят. За свой ужас, забелязах, че униформата ми е силно обгоряла на гърба, поради което се наложи доста време да ходя в един костюм, приличащ на фрак.

След кратко пребиваване в полка изцяло загубихме илюзиите, с които бяхме заминали. Вместо очакваните опасности се сблъскахме с мръсотия, работа и безсънни нощи, преодоляването на които изискваха един съвсем неприемлив за нас героизъм. Още по-лоша бе суката, която за войниците бе по-изнервяща от близостта на смъртта.

С надежда чакахме атака, но за съжаление, бяхме избрали за нашето появяване най-неудачното време, в което всяко движение на фронта бе замряло. Малки тактически действия се провеждаха дотолкова, доколкото служеха на укрепването на позициите или на нарастването на огневата мощ на отбраната. Няколко седмици преди нашето пристигане една отделна рота се осмели на локална атака в ширина от някакви си сто метра след слаба артилерийска подготовка. Само единици от нападащите достигнаха до телените заграждения, където бяха избити от французите като на стрелбище; малкото оцелели, скрити в дупки в земята, изчакаха нощта, за да изпъзлят обратно под защитата на тъмнината на изходната позиция.

Постоянното пренапрежение на хората се обясняваше и с това, че воденето на позиционна война, която изискваше управление на силите по друг начин, беше съвсем ново и неочаквано явление. Огромното количество часови и непрекъснатите изкопни работи бяха в по-голямата си част ненужни и дори вредни. Съществени бяха не мощните укрепления, а смелостта и свежестта на хората, които стояха в тях. Все по-дълбокото вкопаване на траншеите можеше и да спаси нечия глава от изстрел, но в същото време създаваше зависимост от защитни съоръжения и едно желание за сигурност, от което човек по-късно се отказваше с неудоволствие. А и усилията, насочени към поддържане на укрепленията в необходимото състояние, ставаха все по-големи. Но най-неприятно беше при омекване на времето, когато стегнатите от мраз стени от креда се превръщаха в безформена маса, подобна на каша.

Наистина в окопите чувахме да свистят куршуми, на дватри пъти получавахме няколко снаряда от реймските фортове, но тези малки военни произшествия не оправдаваха нашите очаквания. Въпреки това понякога ни се напомняше за кървавата сериозност, която дебнеше зад тези външно незначителни събития. Така на 8 януари във „Фазанарията“ попадна снаряд и уби нашия батальонен адютант лейтенант Шмит. Говореше се, че командирът на френската артилерия, водещ обстрела, бил собственик на тази ловна къща.

Артилерията стоеше все още плътно зад позициите, дори на предна линия бе вкопано бойно оръдие и бе надлежно прикрито под един брезент. При един разговор с „барутните глави“* чух за мое удивление, че те се безпокоят повече от свистенето на куршумите, отколкото от падането на снаряди. Така е навсякъде – опасностите на собствената професия ни се струват по-смислени и по-малко ужасни.

В началото на 27 януари**, точно среднощ, ние изкрещяхме мощно „ура!“ в чест на нашия кайзер по цялата линия на фронта

* Артилеристите. [Всички бележки са на преводача.]

** Рожденият ден на кайзер Вилхелм II.

и запяхме „Neil dir im Siegerkranz“*. Французите отговориха с пушечен огън.

В онези дни имах едно неприятно преживяване, което едва не доведе моята военна кариера до преждевременен и безславен край. Ротата се намираше на левия фланг и на сутринта след една безсънна нощ трябваше да застъпя на пост в коритото на потока заедно с един приятел. Поради студа бях сложил на главата си едно одеяло – а това беше забранено – и се бях прислонил до едно дърво, оставяйки винтовката в храстите. Изведнъж чух зад себе си шум и посегнах към оръжието – то беше изчезнало! Дежурният офицер се бе промъкнал тихичко и незабелязано бе взел пушката. За наказание той ме изпрати сто метра напред в посока френските постове, въоръжен само с кирка – индианска идея, която едва не ми струва живота. По време на моя забележителен наказателен наряд един патрул от трима доброволци се промъкна през широкия тръстиков пояс на брега на потока и така невнимателно шумолеше сред високите стъбла, че веднага бе забелязан и подложен на обстрел от французите. Един от тях, на име Ланг, бе уцелен и повече не го видяхме. Тъй като стоях съвсем наблизо, и аз получих част от толкова любимите тогава групови залпове, така че клоните на върбата, до която стоях, ме пляскаха през лицето. Стиснах зъби и не се помръднах от инат. На здрачаване ме прибраха обратно.

Всички се зарадвахме от сърце, когато чухме, че трябва окончателно да напуснем тази позиция, и отпразнувахме нашето сбогуване с Оренвил със здраво пиене на бира в голямата плевня. На 4 февруари 1915 г., след смяната ни от един саксонски полк, тръгнахме обратно за Базанкур.

* Химн на Германия в периода 1871–1918 г.